

УДК 378.015.31:398.332.4(=161.2)

М. О. Мороз,
здобувач

(Вінницький державний педагогічний університету імені Михайла Коцюбинського);

А. О. Томанчук,

(Барський гуманітарно-педагогічний коледж імені Михайла Грушевського)

ФОРМУВАННЯ ДУХОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ШЛЯХОМ ЗАЛУЧЕННЯ ДО ТРАДИЦІЙ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ ЧЕРЕЗ СИСТЕМУ ЗИМОВОЇ ОБРЯДОВОСТІ

Для збереження і подальшого творення системи духовних цінностей, ефективного й успішного використання отриманих етнопедагогічних знань, які необхідні в майбутній роботі з учнями ЗОШ І-ІІІ ступенів, для випускника ВНЗ важливими сьогодні стають наступні риси: професійність, прогресивність та компетентність як особливі об'єкти для формування системи національно-духовних цінностей. Знання, що стосуються духовних надбань, набуті молодими людьми під час навчання, повинні виступити стимулятором активного звернення молодих українців до вивчення особливої за своєю суттю, істинно правдивої історичної духовної спадщини свого народу, закоріненої у фольклор (народну творчість) і збереженої в будь-якому прояві на локальному рівні.

Постановка проблеми. Сучасне українське суспільство як соціокультурне середовище характеризується процесами як етнічного розмежування, так і етнічного згуртування, солідаризації та етнічної ідентифікації, а значить – знаходиться в пошуках щодо встановлення свого етнічного коріння [1: 31-36]. Однак сучасний період життя суспільства позначиться в історії як час активної трансформації тенденції домінування в житті й побуті масового культурного продукту; негативними стрімкими змінами традиційних форм життя; знеціненням ролі у вихованні молодих людей віковичних, дієвих, "дідовських", моральних принципів українців та широким ужитком (ніким не контрольованою), запозиченою зовні, генетично чужою для нас англо-американської культури.

Еволюція інтересу до вивчення народної культури, суттєві позитивні зміни, що намітилися сьогодні, пов'язані зі зростаючою динамікою нового осмислення суспільством непересічної ролі багатовікових надбань багатогранної народної творчості в процесах духовного становлення молоді особистості. Поступово в суспільстві з'явилося розуміння того, що пізнання сучасності можливе лише через знання фольклорного досвіду народу, що може трактуватися як "живильне середовище", дослідження і вивчення якого призведе до розуміння глибинних сфер духовності, в яких знаходяться культурні уявлення про життя та смерть, про своє та чуже.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові дослідження (К. Ушинський, А. Макаренко, С. Русова, В. Сухомлинський, Є. Пасічник, Б. Степанишин, В. Цимбалюк М. Стельмахович та ін.) переконливо доводять, що дитина повинна знаходитися під постійним виховним впливом матеріальної і духовної культури свого народу. Це потрібно для найповнішого розкриття природних схильностей дитини і розвитку її здібностей, виявлення етнопсихологічних особливостей.

Зміни в освітянських питаннях, які стосуються загального підходу до підготовки майбутніх учителів, що включають урахування нових державних орієнтирів навчання у ВНЗ з поступовим переходом від традиційно-інформаційного до проблемно-методологічного навчання, посилення уваги до окремих досягнень людства і традицій народної педагогіки, вироблених віками, дають нам неабияку надію і можливість докорінно змінити на краще окремі, давно існуючі тенденції у питаннях духовного виховання, іншим – надати нову осучаснену якість.

Освітній шлях, який передбачає домінантне значення народної творчості як основи і ядра всієї етнічної культури у духовному становленні молоді, означає, насамперед, озброєння майбутнього вчителя конкретною методологією та новітніми технологіями навчання; спрямування його розвитку на формування необхідних для сьогодення рис та бажань, що характеризуватимуть його як дослідника народної творчості, який із часом разом із своїми вихованцями зможе вивчати, аналізувати, пропагувати, а далі й застосовувати здобуті знання в реальному житті.

Важливими у назрілих у суспільстві процесах стають питання, що стосуються правильного осмислення й оцінки самою молоддю багатовікових надбань української народної творчості (фольклору), формування серед молоді розуміння того, що феномен цього явища, насамперед, повинен цілком правомірно сприйматися як синонім етнічної самобутності й приналежності до даного етносу.

Звичайно, обрядові наспіви "...втратили колишні сакральні тексти, але пронесли крізь тисячоліття (від середнього неоліту) ініціальну знаковість і сакральне призначення. Саме вони були й залишаються досі центрами тяжіння десятків і сотень текстів та обрядових дій" [2: 15].

Таким чином, з огляду на актуальність досліджуваної проблеми, **метою статті** є з'ясування та наукове обґрунтування ролі музичного фольклору у формуванні етнокультурної компетенції, національної свідомості, духовної культури молоді особистості.

Виклад основного матеріалу. Морально-етичні цінності нашого етносу співзвучні із загальнолюдськими, тому основним принципом побудови роботи зі студентами має стати взаємозв'язок – "минуле-сучасне-майбутнє", який щонайкраще проглядається в зразках народної творчості. Опрацьовуючи наявні пісенно-обрядові зразки місцевої традиції (наприклад, традиції, що входять у систему зимового циклу Східного Поділля), керівник (безперечно, відповідно свого професійно-фахового рівня, наявних людських якостей, завдяки власному світогляду та розумінню) певною мірою впливає на його живе відтворення: або не втручається у давній текст і наспів, повністю зберігаючи його першооснову (що є найправильнішим і найнеобхіднішим у роботі), або ж обережно й мудро піддає наявний матеріал сучасній транскрипції, не порушуючи регіонального фольклорного компоненту.

Відроджуючи національну школу, необхідно, насамперед, відроджувати національні цінності і святині. У цьому контексті варто звернути увагу на систему календарно-обрядового жанру, який вміщує в собі новорічно-різдвяні пісні та обрядодії. Завдяки використанню в роботі з сучасним студентством давніх зразків цього жанру можна досягти неабияких результатів у плані розвитку духовності, насамперед, у формуванні відчуття власної причетності до існування та творення етнокультури. Календарно-обрядовий жанр нині в інших, нових історичних та соціальних умовах, продовжує успішно розвиватися, доповнюватися, удосконалюватися, активно побутувати, є широко вживаним. Більшість мешканців Східного Поділля належить до однієї з основних християнських конфесій – православ'я чи католицизму, завдяки чому для даної території характерне розширення святкового часового простору, який стосується й такої значної події, як Різдво Христове. Меншою мірою, ніж для людей старшого покоління (які є основними носіями різдвяної пісенно-обрядової традиції), молодим властиве пошанування свята Різдва, однак, при цьому, вони не так відповідально (як старші) сповідують його давню систему певних заборон, в основі яких лежать традиційні вірування, порушення яких може призвести до "божого покарання". Не завжди молодь володіє знаннями про те, що традиції Новорічно-Різдвяних свят є відображенням особливої, специфічної системи духовно-моральних цінностей, яка, будучи важливим стовповим механізмом, регулює соціальні відносини, сприяє формуванню світогляду, фундаментальних структур моральності й духовних цінностей особливо у молодих людей: "Характеристична особливість світогляду нашого народу, як вона відбилася в народній пісні, є високий ідеалізм на релігійній основі. В ідеальному образі людини, передусім, підкреслюються високі властивості душі" [3: 120]. Отже, ідеальною, за висновком Г. Ващенко, може бути лише релігійна людина.

Збереження давніх, традиційно виконуваних новорічно-різдвяних обрядів Східного Поділля, генетично закорінених у добро, людську мудрість, світлість надій, забезпечується усним шляхом, тісно пов'язаним із даною традицією, і має практичну значимість. Усний шлях передбачає набуття знань через спадкоємність, безпосередні неформальні контакти із живими носіями, трансформація традиції відбувається "з вуст в уста", найчастіше це притаманно сільській місцевості, у міській місцевості передача здійснюється за допомогою аудіо-та відеозаписів необхідних автентичних форм. Сьогодні, на початку ХХІ ст., як і багато віків тому, в словах та діях зимового фольклору східноподолян, що здавна займалися землеробством, простежується чіткість "аграрної магії": закликання, орання, сіяння, вирощування врожаю тощо. Новорічні обряди аграрної зимової тематики даної території з їх багатою пісенністю, на думку учених, можна віднести до найархаїчніших. Для них обов'язковим є безпосередній діалог або ж спонукання до нього, що якнайкраще розкриває давню хліборобську та родинну тематику цих земель.

Свідченням того, що національні особливості обрядової пісенності загалом (зимової зокрема) сформовані на основі поетизації людиною світу, естетизації побуту, що передавалося з покоління в покоління, є світоглядна основа та поетика тих колядок і щедрівок, що позначені рисами дохристиянських уявлень. Вони мають життєстверджуюче начало, несуть в собі ідеї світла і гармонії у взаєминах людини і світу і вказують на християнські нашарування у новорічно-різдвяному циклі. В текстах колядок селянських (світських), які закономірно можна вважати чистим творінням простого народу, наявні вічні прохання людини, що звучали десятки і сотні років тому (насамперед, це часті звертання до Бога, до Сина Божого – Ісуса). Сьогодні їх довгі тексти з незначними видозмінами можна знайти в окремих друкованих виданнях, найчастіше в них зустрічаються розповіді про далекі в історичному часі події, пов'язані з народженням Божого Дитяти, проводиться тема уславлення Бога, його сина Ісуса Христа, Марії Богородиці.

Колядки і щедрівки біблійного змісту зберегли відбиток характерного для них християнського відчуження від світу, вони пройняті мотивами самозречення, аскетизму (коли Бог і святі виступають простими, звичайними людьми, а їх дії відповідають діям земної людини: вони сіють і орють, виголюшують вітання, пошанування, звертаються з конкретними проханнями до людей тощо). Отже, доволі об'ємний масив зимової обрядової пісенності, що побутує на території Вінниччини, має досить обмежені наскрізні теми: щирої віри в Бога, возвеличення Різдва Ісуса Христа, виховання пошани, поваги, формування добрих помислів до тих подій, що розгортаються в ці світлі Новорічні та Різдвяні дні в усьому світі.

За своєю мелодикою й характером співу селянські (світські) колядки та щедрівки ніжні, прозорі, щирі, щирі (особливо це притаманно тим зразкам, у текстах яких описано історично відомі трагічні події з життя Ісуса на Землі). Духовно-шанобливе місце серед великого пласту зимової обрядовості посідають мотиви церковних християнських колядок і щедрівок. Їх тематика досить давня, творена здебільшого письменниками, людьми більш високої освітньої підготовки (ніж так звані "простолюдні"), однак насправді таких зразків у живій традиції побутує не так уже й багато, як нам здається.

На даній території, фактично як і в загальноукраїнському масштабі, новорічну величальну обрядову поезію можна систематизувати за принципом провідних мотивів. З особливою обережністю варто ставитися до тих зразків, які містять символічний зміст, адже саме вони несуть у собі закорінені в глиб століть надвисокі зразки народної моралі, що приховані у простій формулі позитивного побажання: "Нехай буде добро". Поряд із багатством давньої величальної поезії зимового циклу, нашу увагу привертає досить масивний пласт осучаснених текстів, який сьогодні поширений у нашій місцевості. Так званий "новітній" факт творення колядниково-щедрівникових віршів стосується не окремих зразків зимової пісенності, а календарно-обрядового жанру загалом. На жаль, надто часто саме в цих зразках (як у крашчих, так і в найгірших його проявах) досить відчутна втрата цінного для науки магічного змісту та особливої язичницької образності.

За найдавнішою традицією, у колядках-щедрівках даної місцевості найчастіше оспівується сталий досить поширений набір загальноновживаних на Україні образів-символів: місяць і зорі, сонце і квіти, калина і голубка (голуб) тощо. Впродовж багатьох століть використання цих доволі простих, відомих, часто вживаних метафор є незмінним у колядниково-щедрівниковому співі східноподолян при зображенні господаря, господині, дітей, родини. Характерним для колядування (як дитячого, так і дорослого) в зимові дні є збереження давнього "правила" щодо послідовності його проведення, колядка чітко вибудовується за принципом: від запитання: "Кому (на кого) колядувати?" до щирої подяки господарям оселі за щедре обдарування.

У сучасних піснях обрядово-річного зимового циклу, як і раніше, відмічаємо триєдиність мотивів. Мотиви та тексти, якими послуговуються в ці дні народні колядниково-щедрівникові гурти, збагачені, найперше, проханнями про здоров'я і врожай, достаток і розум, гаразди в сім'ї, здійснення всього задуманого (прохання винагороди характерні лише для дитячих колядувань).

Підкреслено шанобливо возвеличуються в ці дні господарі. В. Пропп у своїх дослідженнях зазначав, що широке використання в новорічних обрядах будь-якого величання, можна розглядати як приклад досить давнього магічного співу, адже своєрідний сценарій обряду колядування-щедрування неодмінно спрямований на щирі віру як колядників, так і господарів у те, що все нині сказане обов'язково здійсниться, тому господарям варто лише чекати відповідного післяколядникового "магічного" результату, що не забариться [4: 43]. Народнописані зразки обрядового жанру, до якого в тому числі відносяться й багата зимова обрядовість, в глибокій давнині, в епоху міфологічного сприйняття мали певне "організаційно-ужиткове" призначення [5: 18].

Багато віків на Східному Поділлі зберігається оригінальна за своєю суттю традиція: в новорічну ніч (чи зранку 01.01) першим "на засів" пускати в оселю хлопчика (або молодого чоловіка), що, має символізувати удачу, достаток, мир і злагоду в сім'ї на новий господарчий рік. Переважною більшістю, дитяче колядування-щедрування засноване на мелодичній декламації з використанням зручного, доволі обмеженого для дитячого виконання звукового діапазону. Відомий здавна прийом дитячого співу носить відкрито спонукальний характер. Дитячі колядки-щедрівки відзначаються особливим виконавським колоритом, їм характерні: простота творення звука, особлива зворушливість, дитяча непідкупність, інтонаційна благальність. Поезія слова якнайкраще відповідає означеному нами колориту співу, на якому вона розбудовується, тому колядки і щедрівки у виконанні дітей завжди наповнені простотою, безпосередністю, довірливістю, чистотою, правдивістю, у їх текстах абсолютно відсутні вимоги або погрози (окремі елементи, що досить рідко зустрічаються, подаються дітьми виключно в жартівливій формі).

Таким чином, фольклорна зимова обрядовість дозволяє здійснювати духовно-моральне виховання особистості вже з раннього дитинства, закладаючи в людині моделі світобудови й коди поведінки.

Зовсім відмінною є колядка, що виконується чоловіком, який першим прийшов "на засів" до оселі. Її суттєва відмінність від колядки дитячої полягає не тільки в більш розкішній мелодії зразка, чи силі звучання, але й у викладенні особливого за змістом "дорослого" поетично тексту, що, поряд із релігійною традиційністю, передбачає і гумор, і жарт, і сарказм (залежно від бажань гурту колядників і, звичайно, особистих стосунків колядника з господарями оселі).

На жаль, сьогодні, при відносній часовій стабільності настання низки свят зими – Нового року, Різдва, Йордані, за благодатної умови їх щорічного відзначення в один і той же період, при частій повторюваності й використанні зимових наспівів в одних і тих же композиційних формах, фіксуються незворотні процеси, що, зрештою, можуть призвести до спрощення окремих досить цінних для науки елементів старовинної побудови дій традиційного колядування чи щедрування, або й незворотного їх "випадання" загалом. Вже сьогодні можна відмітити факти спонтанного виконання деяких обрядів, що

здійснюються як молодими, так і людьми більше старшого покоління, без розуміння їх справжньої суті (особливо це стосується міського середовища), втрачено важливість їх природного змісту. Тому в роботі з молодими варто постійно звертати увагу на те, що всі обрядодії українського фольклору не є випадковими, не є "забобонами", як їх намагаються часом трактувати; вони впливають із невтомної та оптимістичної спроби людини зробити сакральне сприятливим, обереговим, повернути на користь, що, можливо, ставало у пригоді за певних обставин.

Варто звернути нашу увагу на негативні видозміни, що часто зустрічаються сьогодні у виявлених нами матеріалах зимової пісенної обрядовості. Найбільше ці тривожні зміни торкнулися обов'язкових (традиційних у використанні), загальноприйнятих елементів архітекτονіки колядки. Суттєвими порушенням можна вважати зафіксовані нами непоодинокі факти втручання у заспів (власне, "тіло" колядки). Зазнає так званих "осучаснених" змін і традиційний приспів, що проявляється у вигляді зовсім безпідставних, іноді абсолютно нерозумних для використання в цьому жанрі цілих строф, або образів.

Такі втручання вкотре засвідчують, що фольклор не можна розглядати і вивчати поза конкретними історичними умовами його функціонування, без урахування характеру мислення даного етносу або населення даної території. Однак, що турбує, поряд із історією її збереження та творення паралельно рухається й історія нищення, яка має своїх так званих "героїв". За результатами, на жаль, досить поверхових наших розвідок, "живого" спілкування записувачів із носіями традицій зимового фольклору, ми прийшли до наступних висновків: оцінку будь-яким зібраним матеріалам варто давати за виміром точності записуваного; деталізованістю найменших елементів, що супроводжують безпосереднє їх виконання самим носієм традиції; мірою надійності самого джерела тощо.

Необхідність точного відтворення обрядового фольклору пояснюється тим, що в культурному досвіді нашого народу, в традиціях та звичаях, які пройшли багатовікове шліфування, закладено мудру народну філософію, своєрідний кодекс справжньої людської духовності, моралі. Тому надзвичайно важливим завданням української музичної фольклористики є донесення сучасному поколінню таких рис національного характеру, як патріотизм, любов до рідного краю, скромність, миролюбність, гостинність, любов до ближнього, милосердя.

Звичайно, не може бути категоричного заперечення щодо появи оновлених, осучаснених текстів у зимовій обрядовості, цей процес може мати місце, є природним у будь-якому часі, однак, важливо щоб він виступав лише як розвиток через доповнення чи удосконалення і включав у зміст і суть свою вічні питання людських відносин, пропускаючи ці факти через нові економічно-побутові умови, що склалися на даній території історично, адже трансформаційний процес, на який ми вказуємо, за спостереженнями філософів, вміщує: "...і знищення, і переробку старого, і його адекватне відтворення, і гібридизацію старого і нового, тобто змішані форми" [6: 200].

Відомо, що традиційність є специфічною формою народного життя, культури, побуту, це форма його руху, тому фольклорний процес неминує набувати не тільки відповідного характеру руху в середині самої традиції, а й еволюції, а далі й трансформації самої традиції: "На будь-якому відрізку часу фольклор народу становить собою динамічну систему, певний стан традиції" [7: 240].

Підсумовуючи, можна констатувати, що збережена східноподолянська зимова обрядовість сьогодні набула нового, оригінального забарвлення, продовжує побутувати, набуває нових рис, чітко зберігаючи обрядовий корінь і першооснову.

Для сучасних молодих записувачів нині залишаються важливими декілька проблем, які означилися в період роботи над багатством матеріалів зимової обрядовості: під яким кутом зору розглядати збережені тією чи іншою мірою фольклорні надбання, що побутують у нашому регіоні; як правильно визначити рівень збереженості зразків і ступінь їх орієнтації на моральні та національні інтереси.

Ці та інші проблеми, що виникли в процесі розгляду, мають за мету спрямувати молодих "користувачів" народної творчості з її багатими надбаннями на розумне, мудре використання в практиці тих чи інших існуючих форм і методів, що є необхідним задля подальшої правдивої трансляції історичної пам'яті фольклорних матеріалів даного жанру та виключення з практики роботи записувачів таких дій, які могли б необачно "зламати" традиційно усталені закони щодо побутування та використання фольклорних процесів, збережених історією на цій території.

Історична й наукова цінність зимових фольклорних явищ, що збереглися й побутують на сучасній території Східного Поділля і належать до місцевої обрядової традиції, не викликає сумніву. Тому досить важливою на сучасному етапі розгляду стає повага до: праці, трудових традицій, знарядь праці, звичаїв, пісень та розваг, нарешті – могили наших мудрих та співучих предків. Все це дороге нам і подібно до того, як особиста пам'ять людини формує її совість, шанобливе ставлення до рідних та близьких, до родичів та друзів – старих друзів, тобто найбільш вірних, з якими їх зв'язують спільні спогади, – так історична пам'ять народу формує моральний клімат, у якому живе цей народ.

З раціональної точки зору звернення до традицій – це проблема неперервності культурного розвитку. Адже національна культура – це культура нації, і "...все надбання, сприйняте нею, органічно входить до репродуктивного і продуктивного потенціалу її культури" [8: 52]

Висновки. Український фольклор, національна календарна обрядовість дозволяють здійснювати сьогодні цілеспрямоване формування загальнолюдських норм моральної свідомості, розвиток морально-етичних почуттів, ставлень та звичок поведінки молоді, і, насамперед тих, хто безпосередньо готується до майбутньої професійної педагогічної діяльності. І саме творче використання майбутніми учителями традицій українського народу з урівноваженням глобалізаційних процесів зможе підняти рівень навчання та виховання учнів у сучасній школі на новий щабель.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Гавріна Н. І. Концепції трансформації етнічної ідентичності в сучасному суспільстві / Н. І. Гавріна // Нова парадигма. – КНПУ ім. Драгоманова, 2007. – В. 65, Ч. II. – С. 31–36.
2. Іваницький А. Хрестоматія з українського музичного фольклору (з поясненнями та коментарями) : [навчальний посібник для вищих навчальних закладів культури і мистецтв I-IV рівня акредитації] / А. Іваницький. – Вінниця : Нова книга, 2008. – 520 с.
3. Ващенко Г. Виховний ідеал / Г. Ващенко. – Полтава : Ред. газета "Полтавський вісник", 1994. – 120 с.
4. Пропп В. Русские аграрные праздники / В. Пропп. – Л. : Изд. Ленинградского университета, 1963. – 143 с.
5. Агапкина Т. Звуковой образ времени и ритуала (на материале весенней обрядности славян) / Т. Агапкина // Мир звучащий и молчащий. Семиотика звука и речи в традиционной культуре славян. – Москва. – 1999. – С. 17–50.
6. Кримський С. Б. Запити філософських смислів / С. Б. Кримський. – К. : Парапан, 2003. – 240 с.
7. Путилов Б. Методология развития сравнительно-исторического изучения фольклора / Б. Путилов. – Л. : Изд-во "Наука", 1976. – 244 с.
8. Попович М. Філософська і соціологічна думка / М. Попович // Народна творчість та етнографія. – 1990. – № 3. – 52 с.
9. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. – К. : ВТФ "Перун", 2001. – 1440 с.
10. Грица С. В ім'я збереження фольклору / С. Грица // Фольклор у просторі та часі. – Тернопіль. – 2002. – 228 с.
11. Грица С. Трансмісія фольклорної традиції. Етномузикологічні розвідки / С. Грица. – Тернопіль : Астон, 2002. – 235 с.
12. Дзюба І. Національна культура як чинник майбуття України // Починаймо з поваги до себе : Статті. Доповіді. – К. : Просвіта, 2002. – 48 с.
13. Іваницький А. Українська народна музична творчість / А. Іваницький. – К. : Музична Україна, 1999. – 222 с.
14. Сторожук А. І. Музичний фольклор Східного Поділля : історичний аспект творення, регіональні особливості природи народного співу : [навчально-методичний посібник] / А. І. Сторожук. – Вінниця, МПП "МЕД", 2007. – 608 с.
15. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : у 5-ти т. / В. О. Сухомлинський. – К. : Рад. Школа, 1977. – Т. 3. – 670 с.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Gavrina N. I. Kontseptsii transformatsii etnichnoi identychnosti v suchasnomu suspil'stvi [Conceptions of the Ethnical Identity's Transformation in the Modern Society] // Nova paradygma [New Paradigm]. – KNPU im. Dragomanova, 2007. – V.65, Ch. II. – S. 31–36.
2. Ivanyts'kyi A. Khrestomatiia z ukrains'kogo muzychnogo fol'kloru (z poiasnenniamy ta komentariamy) [The Reading Book on the Ukrainian Musical Folklore (with Explanations and Commentaries) : [navchal'nyi posibnyk dlia vyshchych navchal'nykh zakladiv kul'tury i mystetstv I-IV rivnia akredytatsii] / A. Ivanyts'kyi. – Vinnytsia : Nova knyga, 2008. – 520 s.
3. Vashchenko G. Vykhovnyi ideal [Upbringing Ideal] / G. Vashchenko. – Poltava : Red. gazeta "Poltavs'kyi visnyk", 1994. – 120 s.
4. Propp V. Russkie agrarnye prazdniki [Russian Agrarian Holidays] / V. Propp. – L. : Izd. Leningradskogo universiteta, 1963. – 143 s.
5. Agapkina T. Zvukovoi obraz vremeni i rituala (na materiale vesennei obriadnosti slavian) [Sound Image of Time and Ritual (on the Material of the Spring Ritualism)] / T. Agapkina // Mir zvuchashchii i molchashchii. Semiotika zvuka i rechi v traditsionnoi kul'ture slavian [The Sounding and Silent World. Semiotics of the Sound and Speech in the Traditional Slav's Culture]. – Moskva. – 1999. – S.17–50.
6. Kryms'kyi S. B. Zapyty filosofs'kykh smysliv [Requests of Philosophical Senses] / S. B. Kryms'kyi. – K. : Parapan, 2002. – 240 s.
7. Putilov B. Metodologiiia razvitiia sravnitel'no-istoricheskogo izucheniia fol'klora [Methodology of the Comparative-Historical Folklore Study Development] / B. Putilov. – L. : Izd-vo "Nauka", 1976. – 244 s.
8. Popovych M. Filosofs'ka i sotsiologichna dumka [Philosophical and Sociological Thought] / M. Popovych // Narodna tvorchist' ta etnografiia [Folklore and Ethnography]. – 1990. – № 3. – 52 s.
9. Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrains'koi movy [Big Explanatory Dictionary of the Modern Ukrainian Language] / [uklad. i golov. red. V. T. Busel]. – K. ; Irpin' : VTF "Perun", 2001. – 1440 s.
10. Grytsa S. V im'ia zberezheniia fol'kloru [In the Name of Folklore Preservation] / S. Grytsa // Fol'klor u prostori ta chasi [Folklore in the Space and Time]. – Ternopil'. – 2002. – 228 s.
11. Grytsa S. Transmisiiia fol'klornoii tradytsii. Etnomuzykologichni rozvidky [Transmission of the Folklore Tradition. Ethnical-Musical Researches] / S. Grytsa. – Ternopil' : Aston, 2002. – 235 s.

12. Dziuba I. Natsional'na kul'tura yak chynnyk maibutnia Ukrainy [National Culture as the Factor of the Ukraine's Future] / I. Dziuba // Pochynaimo z povagy do sebe : Staty. Dopovidi [Let's Begin from the Self Respect]. – K. : Prosvita, 2002. – 48 s.
13. Ivanyts'kyi A. Ukrains'ka narodna muzychna tvorchist' [Ukrainian Folk Musical Creativity] / A. Ivanyts'kyi. – K. : Muzychna Ukraina, 1999. – 222 s.
14. Storozhuk A. I. Muzychnyi fol'klor Skhidnogo Podillia : istorychnyi aspekt tvorennia, regional'ni osoblyvosti pryrody narodnogo spivu [Musical Folklore of the Eastern Podillia : the Historical Aspect of Creation, Regional Peculiarities of the Folk Singing Nature] : [navchal'no-metodychnyi posibnyk] / A. I. Storozhuk. – Vinnytsia, MPP "MED", 2007. – 608 s.
15. Sukhomlyn's'kyi V. O. Vybrani tvory : [u 5-ty t.] / V. O. Sukhomlyn's'kyi. – K. : Rad. shkola, 1977. T. 3. – 670 s.

Матеріал надійшов до редакції 13.03. 2013 р.

Мороз М. А., Томанчук А. А. Формирование духовности будущих учителей путем привлечения к традициям украинского народа через систему зимней обрядности.

Для сохранения и дальнейшего созидания системы духовных ценностей, эффективного и успешного использования полученных этнопедагогических знаний, необходимых в будущей работе с учениками ООШ I-III ступеней, для выпускника вуза важными сегодня становятся следующие черты: профессионализм, прогрессивность и компетентность как особые объекты для формирования системы национально-духовных ценностей. Знания, касающиеся духовного достояния, приобретенные молодыми людьми во время учебы, должны выступить стимулятором активного обращения молодых украинцев к изучению особого по своей сути, истинно правдивого исторического духовного наследия своего народа, корни которого уходят в фольклор (народное творчество) и сохраненного в любом проявлении на локальном уровне.

Moroz M. A., Tomanchuk A. A. The Future Teachers' Spirituality Formation by Means of Bringing into the Traditions of the Ukrainian Folk through the Winter Rituals.

For keeping and further creation of the spiritual values system, effective and successful use of obtained ethnopedagogical knowledge, which is necessary in future work with pupils of secondary schools of the I-III levels, for university graduates today are important the following features: professionalism, progressiveness and competence as special objects for the formation of national and spiritual values system. The knowledge concerned with the spiritual heritage, which is acquired by young people during their studies, should make an active stimulant treatment of young Ukrainians to study specific in nature, verily truthful historical and spiritual heritage of their people, rooted in folklore (folk art) and kept in any manifestation at the local level.